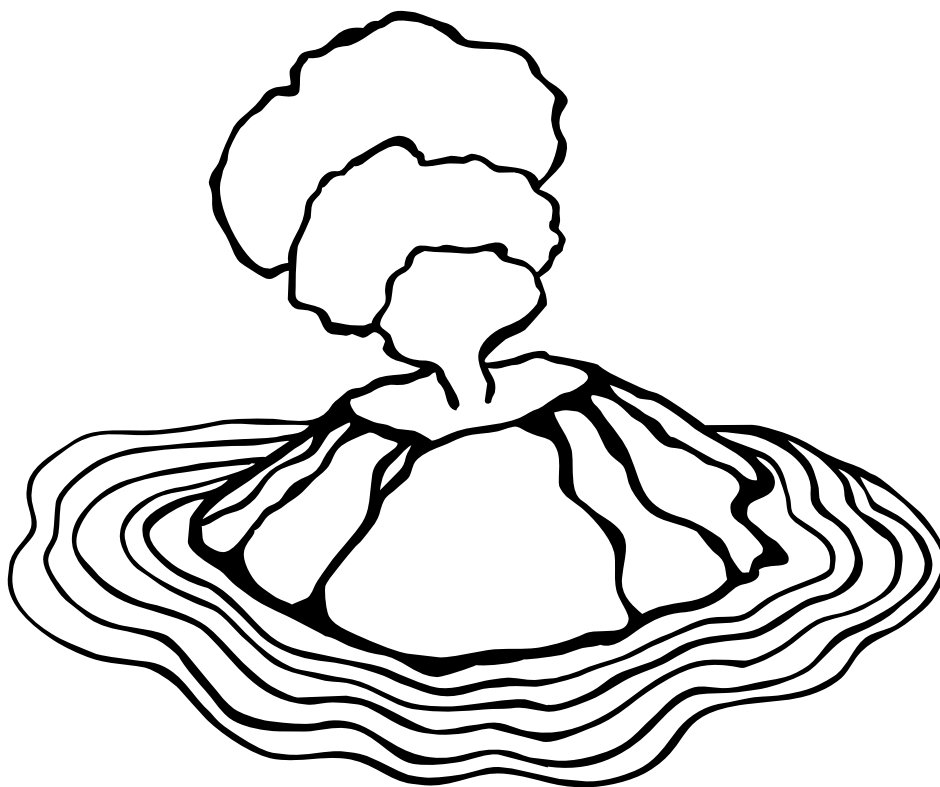

DEN NA ZELENÉM OSTROVĚ

soubor inovovaných metodických materiálů
(nejen) pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Proč Den na Zeleném ostrově?

Milí kolegové,

dovolujeme si vám nabídnout metodický materiál, který nese podtitul: nejen pro práci s žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Jak tomu rozumět?

Před několika lety naše kolegyně Helena Nováčková a Zdenka Štefanidesová vytvořily inspirativní metodiku Zelený ostrov, která se setkala s obrovským ohlasem mezi pedagogy. Na mnoha školách využili tento materiál k přípravě Dnů Země, krátkodobých i celoročních projektů.

Na Sluňákově byl podle metodického materiálu Zelený ostrov vytvořen stejnojmenný týdenní pobytový program pro žáky 1. stupně. Tento program se postupně ukázal jako velmi univerzální a využívaly ho především skupiny, které byly z nějakého důvodu nesourodé – například sestavené z žáků různého věku či vyspělosti nebo integrovaných žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Metodika se stala vyhledávanou nejen proto, že má zajímavou motivaci vycházející ze skutečné události, ale také protože obsahuje inspirativní náměty, které jsou velmi jednoduše realizovatelné v podmínkách českého školství.

Na základě těchto praktických zkušeností s využitím metodiky vám nyní nabízíme inovovaný materiál, který je určen právě pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami – ať už integrovanými v rámci třídy nebo pro celou speciální skupinu.

Tato inovace vznikla z nápadu a iniciativy paní ředitelky Jany Blažkové ze ZŠ a MŠ Lobodice, která ve spolupráci se Sluňákovem připravila projekt zaměřený na znevýhodněné žáky a na žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.

Inovovaný materiál se skládá ze složky **Den na Zeleném ostrově**, **haptické knihy Doteky Zeleného ostrova**, **obálky s výtvarnými materiály k vlastnímu tvoření a inspirační brožurky Inspiromat**.

Složka obsahuje CD, inovovanou metodickou příručku s vyzkoušeným programem, inovované pracovní a grafické listy, a terénní skládačku.

Na přiloženém **CD** najdete původní kompletní metodiku, která vám poskytne oporu v motivaci příběhu Zeleného ostrova. Můžete z ní dle svého uvážení a potřeb doplňovat popsany půldenní program či si na jejím základě vytvořit svůj originální. Jsou zde původní pracovní listy a grafické listy. Na CD je elektronická verze inovované metodiky Den na Zeleném ostrově, inovované pracovní a grafické listy, které máte vloženy do složek, dále přílohy a podklady k popsanému a vyzkoušenému programu.

V **metodické příručce** najdete popis programu a náměty, jak pracovat s pomůckou Terénní skládačka a haptickou knihou **Doteky Zeleného ostrova**.

Kolektiv autorů Sluňáková

Obsah:

Sluňákov a aktivity pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami	3
Metodický manuál k programu Den na Zeleném ostrově	4
Metodické poznámky k práci s haptickou knihou Doteky Zeleného ostrova	12
Terénní skládačka a její využití při realizaci Dne na Zeleném ostrově	15
Inovované grafické listy a jejich využití	16
Poznámky k realizaci a jak při ní využít inspirační brožuru Inspiromat	17

SLUŇÁKOV A AKTIVITY PRO DĚTI SE SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI POTŘEBAMI

Pobytového programu Zelený ostrov se za několik let jeho realizace zúčastnily rozmanité skupiny dětí – například Speciální škola pro zrakově postižené z Opavy, Speciální škola pro neslyšící z Valašského Meziříčí, Praktická škola Králíky a další praktické školy z celé České republiky.

V projektu Neprošlapanou cestičkou jsme z těchto zkušeností vycházeli a vybrali do programu aktivity vhodné pro určenou cílovou skupinu.

Program jsme testovali s dětmi a pedagogy z MŠ, ZŠ a SŠ Jistota v Prostějově, ZŠ Logopedická v Olomouci, SŠ, ZŠ a MŠ DC 90, Topolany, ZŠ a MŠ Lobodice a ZŠ Plumlov. Při práci na inovovaném materiálu pro nás byly nesmírně užitečné zpětné vazby zúčastněných pedagogů i žáků. Reakce žáků a učitelů nám nejen pomáhaly při tvorbě, ale byly pro nás i motivací a potvrzením smysluplnosti projektu. Většina zúčastněných oceňovala, že připravované materiály a aktivity rozvíjejí environmentální citění u dětí, na které se projekty a materiály EV doposud téměř nezaměřovaly.

Z dosavadních ohlasů pedagogů je také evidentní, že inovovaný metodický materiál lze využít nejen pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, ale že jeho využití je mnohem širší.

Děkujeme všem speciálním pedagogům za cenné připomínky, zkušenosti z praxe, rady i zpětnou vazbu k aktivitám, programu i celému projektu.

Během realizace se zřetelně ukázalo, že právě skupina dětí se speciálními vzdělávacími potřebami je velmi vnímavá k environmentální výchově. Děti, které si hledají vlastní cestičku životem a často nepatří k žákům s nejlepšími studijními výsledky, mohou být otevřené a vstřícné ke spolupráci a budování pozitivních environmentálních postojů.

Foto archiv Sluňákova

METODICKÝ MANUÁL K PROGRAMU DEN NA ZELENÉM OSTROVĚ

Program je možno realizovat jak v učebně, tak mimo ni. Je vhodný pro sestavení programu školy v přírodě a to i pro skupiny dětí, které mají různé vzdělávací potřeby či různou úroveň znalostí a dovedností. Základní variantu je možno zařadit jako půldenní program, materiál ale obsahuje dostatečné množství námětů na celý den.

K rozšíření základní popsané varianty lze využít nejen náměty na aktivity z původní metodiky na CD, ale také grafické listy s doplňovacím textem, který nás provází příběhem, či terénní skládačku s jednoduchými doplňujícími úkoly.

Děti se hravou formou seznámí s příběhem sopečného ostrova a postupně realizují jednoduché, především praktické aktivity k různorodým tématům. Program není primárně zaměřený na vědomosti, ale spíše na rozvoj dovedností, budování senzitivity vůči přírodě a rozvíjení pozitivních vztahů ve skupině. Přesto si žáci zopakují a využijí některé poznatky získané ve škole i v praktickém životě.

Výchovně vzdělávací cíle:

- Žáci efektivně spolupracují ve skupině.
- Žáci procvičují hrubou i jemnou motoriku především v kontaktu s přírodními materiály.
- Žáci tvoří z tvarovací hmoty a z přírodnin.
- Žáci vnímají své okolí a přírodu všemi smysly.
- Žáci vyjmenují, které věci nepatří do přírody.
- Žáci poznají minimálně dva hlasy běžných živočichů.
- Žáci vysvětlí souvislost mezi vybranými druhy semen a některými potravinami.

Doba trvání: dopolední až celodenní program (3-6 hodin)

Místo programu: První část programu (Příběh ostrova, Sopečný výbuch, Kameny, Semínka) je možno realizovat v učebně nebo (s výjimkou promítání) i venku. Kapitoly nazvané Rostliny, Zvířata a Lidé jsou koncipovány na venkovní prostředí školní zahrady školy nebo parku, lesa, louky, podle aktuálních možností. V případě nepříznivého počasí lze většinu aktivit realizovat také v učebně.

Osnova programu

1. Příběh ostrova	20 minut	Prezentace, vyprávění, písnička.
2. Sopečný výbuch	30 minut (45 minut)	Modelování ostrova, pokus, hudební aktivita.
3. Kameny	20 minut	Spolupráce ve dvojicích se zaměřením na rozvoj smyslového vnímání a rozvoj jemné motoriky.
4. Semínka	30 minut	Sluchové pexeso, hledání souvislostí mezi semínky a potravinami.
5. Rostliny	30 minut (45 minut)	Vonná paměť, barevná paletka.
6. Zvířata	podle potřeby, až 45 minut	Poznávání zvuků zvířat, lovení vodních živočichů, vytváření motýla.
7. Lidé	20 až 45 minut	Postřehová stezka, třídění odpadu.
8. Závěr	10 až 30 minut	Diskuze o budoucnosti ostrova, ztvárnění jeho příběhu.

Popis programu

1. Příběh ostrova – 20 minut

Pomůcky: Dataprojektor, PC, obrázky sopky, Pracovní list 1: text písničky, kytara, prezentace, CD - zvuky - zvuk moře, větru.

Popis aktivity: Program uvedeme vyprávěním o sopečném ostrově. Své povídání můžeme doplnit promítáním prezentace se skutečným příběhem ostrova Krakatau.

Všechny aktivity našeho programu jsou sice inspirovány tímto reálným příběhem, ale neznamená to, že si budeme povídat jen o přírodě na ostrově kdesi daleko v Indonésii. Příběh návratu života je totiž symbolický a může se opakovat vždy a všude. Také naši planetu Zemi můžeme vnímat jako jediný známý ostrov života ve vesmíru.

Vyprávění o návratu života na spálený sopečný ostrov rozdělíme na několik částí. Každý oddíl – téma – je uvedeno vždy další textovou částí příběhu. Podle svých časových možností zařadíme do programu také písničku (osvědčila se nám například písnička Vzhůru na palubu, Tři citronky, Na širém moři...), kterou vždy ukončíme jednotlivé tematické oddíly. K využití nejen v terénu je připravená pomůcka Terénní skládačka.

Příběh začíná:

„Indonéský ostrov Krakatau leží v hlubokém moři mezi mnohem většími ostrovy Jávou a Sumatrou. Je sopečného původu a vznikl před hodně dlouhou dobou, 10 000 lety. Je porostlý hustým tropickým pralesem a obývaný mnoha živočichy.

V roce 1883 začala sopka na ostrově soptit a nic dobrého se od ní nedalo očekávat. Nebem a zemi otřásl čtyři veliké exploze. Skály a kameny létaly vzduchem až 35 km daleko. Ostrov doslova povyskočil a rozmetal do vzduchu obří kusy hornin a lávy a pak se z velké části ponořil pod hladinu moře. Hluk byl tak silný, že ho slyšeli až lidé ve vzdálené Austrálii. Brzy po výbuchu následovala vlna tsunami, která byla vysoká 30 m. Tato vlna se stala pohromou pro obyvatele sousedních ostrovů, kde zahynulo 36 000 lidí...“

Společně se pomyslně vydáme na cestu k ostrovu a naučíme se jednu z písniček z nabídky v Pracovním listě 1. Text písničky Dva roky prázdnin je pro tyto účely připraven také v pomůcce Terénní skládačka.

2. Sopečný výbuch – 30 až 45 minut

Pomůcky: Těsto na sopku (čtyři různé barvy) – recept Pracovní list 2, podložky ze starého kartonu pod ostrov (4 kusy), lahve na výbuch sopky (4 kusy), (delší varianta: voda, soda, jar, ocet, lžíce, nálevky na odměřování), hudební a rytmické nástroje, CD se zvuky – zvuk sopky.

Popis aktivity: Podle receptu v Pracovním listu 2 si připravíme předem těsto, ze kterého budou žáci ve skupinách vytvářet ostrovy. V případě větších časových možností si žáci mohou těsto připravit ve skupinách sami a tato činnost se tak stane zajímavou součástí programu.

- Jakmile máme těsto připravené, rozdělíme ho na stejný počet kousků jako je žáků – necháme je zavřít oči a do rukou každému vložíme kuličku z těsta. Vyzveme žáky, aby se pokusili přijít na to, co v rukou mají. Využijí při tom nejen hmat, ale i čich (vůni těsta způsobuje nápojový prášek Tang a různé vůně lze ještě zvýraznit přidáním vonného potravinového aroma). Své okamžité nápady říkají žáci nahlas. Následně mohou oči otevřít a společně si sdělíme, jaké měli pocity a jak přesný byl jejich odhad.

- Různé barvy a vůně těsta nám poslouží k rozdělení žáků do skupin.

- Každá skupina potom vytvoří svůj sopečný ostrov z těsta a umístí ho na kartónovou podložku. Povzbuzujeme žáky, aby tvořili společně a zapojili svoji fantazii – neváhali ostrovu udělat různé hluboké zálivy, vymodelovat proudy lávy a nejrůznější terénní útvary.

- Po dokončení tvořivé práce následuje krátké předvedení jednotlivých ostrovů. Dále pokračujeme společně a napodobíme zvuky, které by mohly doprovázet výbuch sopky. Můžeme využít jednoduché rytmické nástroje, ale pokud program realizujeme v přírodě, tak doporučujeme dát žákům prostor, aby si jednoduché nástroje vytvořili sami z přírodnin dostupných v nejbližším okolí. S úspěchem lze využít kameny a kamínky, písek, klacíky, šišky, nejrůznější semena a plody, ale i stromy, trávu nebo rákosí.
- Zvuky sopky gradujeme z tichého probouzení až k největšímu výbuchu.

V Pracovním listě 2 a také v původní metodice na CD najdete popis, jak s žáky udělat jednoduchý pokus – výbuch například v lahvičce od kečupu. Tuto vyšší lahvičku (ale s širším hrdlem než je u lahve od nápojů) zahrabeme do písku nebo hlíny, vytvoříme kuželovitý tvar hory a vznikne tak sopka s „opravdovým“ kráterem. Postupně potom přidáváme ingredience dle popisu v původní metodice na CD (voda, soda, jar, ocet).

Dalším nabízeným rozšířením tématu je práce s obrázky na grafických listech či doplňovačka textu pod těmito obrázky. Podobná aktivita je také na terénní skládačce.

3. Kameny – 20 minut

Pomůcky: Šátky na zavázání očí, pytlíčky (v každém je cca 6 kamínků různé velikosti, barvy, tvaru a povrchu, pokud je to možné, tak také různého geologického původu, což ale není podmínkou).

Příběh pokračuje:

„ ...Po výbuchu se téměř všude na zeměkouli ochladilo, protože prachu bylo tolik, že bránil průchodu slunečních paprsků. Ostrov byl spálen, rozdělen na několik částí, částečně byl zaplaven mořem. Po výbuchu nezůstal na ostrově žádný život, ani stopa po rostlinách a zvířatech, všechno bylo rozmetáno, spáleno a všude byla jen černohnědá láva, kameny a popel... “

Popis aktivity:

- Skupinu rozdělíme do dvojic a každá dvojice dostane jeden pytlíček s kameny. Dvojice společně plní jednoduché úkoly: například seřadit kameny podle velikosti od nejmenšího po největší, seřadit kameny podle hmotnosti od nejlehčího po nejtěžší – úkoly lze kombinovat dle vyspělosti žáků: například oba ve dvojici mají zavázané oči, ve dvojici spolu nesmí mluvit, jeden má zavázané oči a druhý kontroluje, pomáhá.
- Vymýšlení dalších jednoduchých úkolů s kamínky necháme na žácích. Ptáme se jich, podle jakých odlišností či kritérií by ještě bylo možné kamínky seřadit. Dvojice říkají nápady nahlas (...podle barvy, hladkosti či drsnosti povrchu, podle tvrdosti...) a postupně si úkoly vyzkouší.
- Na závěr provedeme krátkou reflexi této aktivity – ptáme se žáků, jak se jim ve dvojicích spolupracovalo, co bylo obtížné a co naopak snadné?

Foto archiv Sluňákova

Foto archiv Sluňákova

4. Semínka – 30 minut

Pomůcky: Zvukové pexeso (pět druhů semínek – kmín, slunečnice, dýně, hrách, ořech), každý druh třikrát, Pracovní list 3: kartičky se semínky na jedné straně a s rostlinami daného druhu na straně druhé, Pracovní list 4: kartičky s potravinami, ve kterých se semínka vyskytují, Pracovní list 5: Šíření semínek. Pro rozšiřující variantu: Terénní skládačka – část Semínka a zadní strana – část Šíření rostlin.

Příběh pokračuje:

„...Ale sotva láva vychladla, hlásil se život o svá práva. Na ostrov se dostala první živá bytost – obyčejný pavouček. Takový, kterého vidáme létat na tenkých vláknecích také u nás. A právě za pomoci těchto vláken nesených větrem se dostal na ostrov. A netrvalo dlouho a podobně jako on doputovala na ostrov větrem také lehká semínka rostlin. Další semínka připlavala po vodě, jiná přinesli ptáci...“

Popis aktivity:

- Před vlastní realizací programu si připravíme pomůcku zvukové pexeso: pro třicetičlennou třídu potřebujeme 2 x 15 ks neprůhledných plastových krabiček od fotofilmů nebo krabiček od krmiva pro rybičky, Kinder vajíček nebo něco podobného, co lze snadno otevřít a zase pevně zavřít, pět druhů semínek – kmín, slunečnice, dýně, hrách, ořech. Každou krabičku naplníme do cca ¼ jedním druhem semínka. Plníme krabičky tak, abychom měli vždy šest krabiček se stejným druhem semínka.
- Třídu rozdělíme na dvě velké skupiny a dále pracujeme v těchto skupinách.
- Žákům rozdáme „tajemné“ krabičky s neznámým obsahem. V každé skupině jsou vždy tři krabičky se stejným semínkem. Žáci se hledají do trojic podle zvuku, který vydávají semínka přesypávající se v krabičce.
- Když se žáci rozdělí, tak nejprve skupinu kontrolujeme pouze sluchem, zatím krabičky neotvíráme. Úkolem jednotlivých skupinek je odhadnout, jaký druh semínka je ukrytý v jejich krabičkách. Necháme žákům chvíli na diskuzi a potom jim do skupinek rozdáme nápovědu: kartičky (Pracovní list 3) s kresbami semínek (na druhé straně kartičky je pro jednodušší rozeznání semínka jeho celá rostlina).
- Až se ve skupinkách společně domluví, mohou krabičky otevřít a ověřit si správnost.
- V následující části programu zůstávají žáci ještě ve stejných skupinách a budou „nakupovat“. Jejich úkolem je vybrat z kartiček (Pracovní list 4) a skutečných obalů od potravin ty, ve kterých je obsaženo či využito právě jejich semínko. Následuje představení a okomentování „nákupů“ jednotlivých skupin.
- Část o jedlých semenech zakončíme krátkým povídáním o dalších semínkách, která žáci znají jako potraviny, jako součást svého jídelníčku.

Rozšiřující varianta: S žáky hovoříme o tom, jakým způsobem se mohla semínka dostat na ostrov – v příběhu jsou zmíněny některé způsoby a další doplní žáci sami na základě vlastní zkušenosti. Pomoci jim může také přehled šíření semen na Terénní skládačce, který znázorňuje jednotlivé způsoby šíření semen u vybraných známých druhů rostlin.

Potom následuje aktivita s tříděním semínek podle způsobu šíření. Žáci dostanou různá semínka nasbíraná v přírodě (ideální je, když si je nasbírají v průběhu programu, ale v tomto případě záleží na ročním období) a jejich úkolem je roztrždit semínka podle způsobu jejich šíření (Pracovní list 5).

K opakování způsobů šíření je určena Terénní skládačka – část Semínka, kde je žáci přiřazují (kreslí a pojmenovávají) vzhledem ke způsobům šíření rostliny. V případě, že to dovolí roční období a okolní podmínky, mohou žáci některá semínka na Terénní skládačku také nalepit.

ZŠ Hněvotín

5. Rostliny – 30 až 45 minut

Pomůcky: Pět pytlíčků naplněných bylinkami – například: levandule, heřmánek, rozmarýn, šalvěj, tymián – doporučujeme výběr přizpůsobit místním podmínkám (co roste na bylinkové zahrádce nebo divoce v okolí), pro případné zvýraznění vůní použijeme esenciální oleje, tužky, obrázky bylin, které jsou v pytlíčcích (Pracovní list 6), malé papíry, papírové paletky ve tvaru ostrova (Pracovní list 7) s nalepeným pruhem oboustranné lepicí pásky.

Rozšiřující varianta: Pomůcka Terénní skládačka – část Rostliny.

Příběh pokračuje:

„...Ze semínek vyrostly první rostlinky a po nich další a další. Za třicet let po výbuchu byl ostrov opět zarostlý od pobřeží až na vrchol sopky zeleným rostlinstvem...“

Popis aktivity:

- Téma rostlin jsme v tomto programu uchopili spíše přes jejich estetické a smyslové vnímání, než přes poznávání jednotlivých druhů a významu rostlin pro život na Zemi. Zaměříme se na dvě charakteristiky rostlin a to vůni a barvu.

- Část o rostlinách uvedeme hrou na vonnou paměť. Před začátkem programu si na vhodném místě (například mezi stromy, kolem živého plotu) natáhneme provázek, na kterém jsou přivázané pytlíčky s různými bylinami. Stačí nám pět pytlíčků vzdálených cca 4 metry od sebe. Provázek nám vyznačí tzv. vonnou stezku. V případě početnější třídy můžeme vytvořit dvě takové stezky, aby nevznikaly zbytečné časové prostoje nebo tuto hru kombinovat přímo s vytvářením paletky (viz popis níže).

- Na úvod si s žáky povídáme o tom, jestli si pamatují ze svého života nějaké situace, které mají spojené také s konkrétní vůní. Například můžeme položit otázky: Jak voní prázdniny? Jak voní domov nebo škola? Vzpomněli byste si na nějakou z vůní, která je charakteristická pro Vánoce? Už se vám někdy stalo, že jste ucítili neznámou vůni a zcela přesně se vám vybavila situace z minulosti? Nebo se dostavil jen pocit? Necháme žáky podělit se o vzpomínky a pocity.

- Potom žáci postupně vyrážejí na trasu vytyčenou provázkem. Dbáme na to, aby každý měl přiměřený čas na přivonění k jednotlivým pytlíčkůům s bylinami. Úkolem je vnímat pozorně jednotlivé vůně, dle vyspělosti žáků zkusit určit, o jakou bylinu jde, zapamatovat si ji a hlavně se soustředit, co jednotlivé vůně připomínají. Celou trasu projdou žáci mlčky. Aktivitu lze realizovat i se zavázanýma očima. Po trase, která musí být v tomto případě bezpečná, vede žáky provázek.

- Na konci vonné stezky (opět dle vyspělosti) žáci napíší, které vůně (z jaké byliny) byly na stezce. Nebo si jen v kroužku povídáme o tom, jak na ně jednotlivé vůně působily, zda byly všechny příjemné nebo vyvolávaly i negativní pocity.

Která vůně byla žákům nejpříjemnější? Žáci se po této otázce vydají ke konkrétnímu pytlíčku a tím vznikne několik skupinek. V těchto skupinkách necháme proběhnout krátkou diskuzi o tom, zda jim vůně něco připomíná, zda ji mají spojenou s nějakou událostí, místem nebo osobou.

Další výraznou charakteristiku rostlin představuje jejich barva. Stejně jako vůně má také barva význam pro rozmnožování rostliny a láká různé druhy hmyzu k opylování a ptáky k sezobnutí. Pro lidi je barva rostlin zdrojem estetického zážitku a vnímání krásna a rozmanitosti. A ani nemusíme na tropický ostrov, abychom našli kolem sebe v přírodě mnoho barev a jejich odstínů.

- Žáci dostanou nebo si vyrobí paletku ve tvaru ostrova s oboustrannou lepicí páskou. Každý z nich se samostatně vydá do okolí, ideálně do přírodního prostředí a během 15 až 20 minut se snaží zaplnit svůj ostrov co největším počtem barev. Jednotlivci se mohou také zaměřit na jednu barvu (osvědčila se zelená) a hledat její odstíny.

ZŠ 1. máje, Hranice

Rozšiřující varianta: Práce s pomůckou Terénní skládačka – část Rostliny. Žáci mají za úkol pojmenovat podle obrázku rostliny, jejichž vůně poznali během vonné stezky (levandule, heřmánek, rozmarýn, šalvěj, tymián) – to je poměrně obtížný úkol a tak ho můžeme plnit společně. Dále se žáci zamýšlí nad rostlinou, ke které mají osobní vztah, kterou mají z nějakého důvodu rádi. Tuto rostlinu děti potom nakreslí a mohou ji přímo ztvárnit i v situaci, kterou jim rostlina evokuje nebo připomíná.

6. Zvířata – podle potřeby, až 45 minut

Pomůcky: CD s hlasy zvířat, tužky a malé papírky do dvojic, síťka na lovení vodních živočichů, nádoba na krátkodobé uchování ulovených vodních živočichů, klíč k určování vodních živočichů (Petřivalská, Karla: Klíč k určování vodních bezobratlých živočichů, Rezekvítek Brno, 2010), krabička s lupou nebo nasávačka k pozorování drobných živočichů, suché pastely, kousky houbičky, papíry, šablona k vytváření motýla (Pracovní list 8).

Příběh pokračuje:

„...Na ostrově se objevila první drobná zvířata – mouchy a motýli poletovali z květu na květ, mšice a brouci lezli po listech. Mezi touto drobotinou vypadal ještě varan jako opravdový obr. Jak se dostal na ostrov? Nejspíše připlul na nějakém kmeni nebo doplaval sám – je to dobrý plavec...“

Popis aktivity:

- Vzhledem k šíři tématu jsme zvolili jen část živočišné říše a to živočichy, kteří nejsou u žáků příliš populární – například pavouci či drobní vodní živočichové.
- Nejdříve si ale s žáky popovídáme o živočichovi, který by mohl být pojátkem mezi tropickou přírodou a naší evropskou. Je to živočich v našich představách tradičně spojený s tropickým ostrovem a jeho příbuzní kráslí a rozveselují krajinu i u nás (motýl). Žáci vyjmenují, které druhy motýlů znají a jak jsou zbarvení.

- Potom vytvářejí obrázek vlastního motýla, dle své fantazie. Využijeme šablonu (viz Pracovní list 8) a suché pastely.

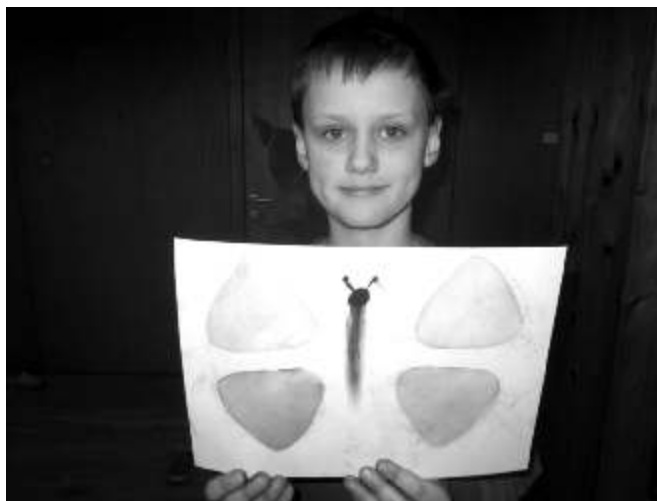
Postup: do středu papíru, který zorientujeme na šířku, nakreslíme pastelem tělo a hlavu motýla, na křídla využijeme šablonu a to tak, že zvolenou barvou obtáhneme křídlo nebo jeho část – ale nikoli na papíře, nýbrž na šabloně a houpičkou stíráme jemný pastelový prach dovnitř do křídel, na papír. Povzbudíme děti, aby použily více barev a nebály se je kombinovat.

Můžeme zde také zařadit vstup o vývojových stádiích motýla a využít částečně pomůcku Terénní skládačka – část Zvířata, kde najdeme všechny podoby motýla: kukla, housenka, motýl.

- V další aktivitě se z tropů vrátíme domů a věnujeme se poznávání zvířat poslechem jejich hlasů. K této aktivitě je určený soubor na CD Hlasy zvířat. Žáky rozdělíme do dvojic (počet zvuků přizpůsobíme vyspělosti žáků), postupně pouštíme hlasy a dvojice si na papírek zapisují svoje tipy – kterému živočichu hlas patří. Potom společně procházíme zvuky a kontrolujeme, jak jsme tipovali. Aktivita je celkem obtížná především pro děti, které nemají zkušenost s pobytem v přírodě, některé hlasy i běžných zvířat není úplně snadné rozpoznat.

- Máte-li k dispozici rybník, tůň či potok, doporučujeme zařadit aktivitu s lovením a poznáváním vodních živočichů. Tato aktivita se osvědčila prakticky se všemi věkovými skupinami.

Žáky rozdělíme do skupin, které obdrží síťku, klíč k určování a nádobu na uchování a pozorování živočichů. Před vlastním lovením poučíme žáky o zásadách šetrného chování při lovení, pozorování a určování živočichů – často se například zapomíná na vrácení živočichů na místo, kde byli uloveni,

ZŠ Hněvotín

dostatek vody v nádobě a podobně. Podle vyspělosti skupiny ulovené živočichy určujeme podle klíče nebo jen pozorujeme a popisujeme jejich chování.

Variantou je zde šetrné lovení a pozorování pavouků v krabici s lupou, doplněné o aktivity z původní metodiky Zelený ostrov (viz. CD).

Rozšiřující varianta: práce s pomůckou Terénní skládačka – část Zvířata. V ní najdete k tématu Zvířata obrázek se skrytými živočichy. Na obrázku jsou v trávě nebo pod zemí ukrytí drobní živočichové, kteří nebývají obvykle u žáků příliš oblíbení a často si ani neuvědomujeme jejich význam. Tímto nenásilným způsobem je možné udělat první krůček ke sblížení s nimi.

7. Lidé – 20 až 45 minut

Pomůcky: Pracovní list 9 – pracovní list k třídění odpadů, různé věci na rozmístění do terénu: jednotlivé druhy odpadů – například novinový papír, pet lahev, nápojový karton, baterie, kelímek od jogurtu, různé přírodniny – například větší kámen, šiška, srnčí parůžek, šnečí ulita, různé druhy plodů nebo podle vašich možností.

Příběh pokračuje:

„...také lidé se začali zajímat o zelený ostrov a vydávali se ho prozkoumat. Svoje objevy si odvezli s sebou, ale přesto po nich na ostrově nezůstaly jen stopy v písku. V dalším roce na místě jejich tábořiště vyrostla rostlina s bílými květy, kterou zde před tím nikdo nespatriil. Ze zbytků potravin, které nechali návštěvníci na ostrově, vyklíčila semínka papriky a mladým rostlinkám se na ostrově začalo velmi dobře dařit. Tak lidé postupně začali ovlivňovat život na ostrově....“

Popis aktivity:

Lidé, kteří objevovali a prozkoumávali ostrov, po sobě zanechali semínka papriky, ze kterých vyrostly nové rostliny. V přírodě po sobě lidé často zanechávají i jiné stopy. Podle čeho můžeme například poznat, že se někde pohybovali lidé?

Zahrajeme si na stopaře – nejlépe na lesní pěšině (ale aktivitu lze realizovat prakticky kdekoli, v případě nepříznivého počasí i uvnitř) umístíme do prostředí několik předmětů (počet přizpůsobíme vyspělosti žáků, osvědčilo se maximálně deset předmětů), které tam nepatří (viz Pomůcky – můžeme se zaměřit na různé druhy odpadů, ale rozmístěné věci mohou mít i jinou vnitřní souvislost). Věci rozložíme na zem, umístíme na stromy, kamkoli tak, aby byly aspoň trochu vidět přímo ze stezky. Některé mohou být vidět jen z určitého úhlu, když si žáci dřepnou nebo se otočí dozadu.

Žáci prochází samostatně stezkou a snaží se zapamatovat co nejvíce věcí, které viděli. Na konci zapíší na papír, co si zapamatovali (a podtrhnou to, co do přírody nepatří nebo mohou přímo psát jen to, co do přírody nepatří). Jakmile dorazí poslední účastník, společně provedeme rychlou kontrolu a můžeme vyhlásit nejbystřejšího stopaře. Pokud měli rozmístěné předměty nějakou souvislost, může být dalším úkolem tuto souvislost odhalit.

Popsaná aktivita je vhodná k tématu odpadů a nakládání s nimi, chceme-li aktivity takto využít, můžeme navázat pracovním listem (Pracovní list 9) ke třídění odpadů.

MŠ Míček

Rozšiřující varianta:

Procvičení tábornických dovedností – postavení stanu, rozdělání ohně, příprava jednoduchého jídla na ohni. Aktivita, která navazuje na příběh, je zasazení semínek papriky (či jiné rostlinky) a navazující samostatná nebo skupinová péče o rostlinku.

K rozšiřující variantě se nabízí využití pomůcky Terénní skládačka. Žáci zde mají za úkol promyslet, co by si zabalili do batohu na dlouhou cestu, a také, jak by výletníka správně oblékli podle počasí daného ročního období a podle toho, kam se chystá na výpravu.

8. Závěr – 10 až 30 minut

Pomůcky: Terénní skládačky, přírodniny, pastelky, barvy, lepidla, odstřížky vlny, látky, provázků či lýka, drobné lidské výrobky..., další dle fantazie.

Popis aktivity:

Zamysleme se společně s žáky nad tím, co náš ostrov čeká v budoucnu. Jaká bude jeho další cesta? Jak se bude dále vyvíjet – s lidmi či bez nich, k rozkvětu či stagnaci, k dobrému či zlému konci...?

Toto zamyšlení může proběhnout formou prostého brainstormingu a navazující volné nebo vedené diskuze.

Doporučujeme však k evokaci využít pomůcku Terénní skládačka, kde jsou znázorněny stejné symboly jako na kartách v haptické knize Doteky Zeleného ostrova či v původní metodice (na CD). Tyto symboly nakreslené v polích lze využít ke znázornění příběhu ostrova.

Jednotlivé symboly inspirují k dotvoření – dokreslení části příběhu. Nevyplněné políčko je určeno k vyjádření představy o budoucnosti ostrova. Žáci každý za sebe či ve skupinkách graficky vyjádří budoucnost ostrova a stručně ji okomentují (zdůvodní svoji volbu) v závěrečné krátké prezentaci. Důležitá je diskuze ve skupinách o tom, co všechno může budoucnost přinést (nejen ostrovu, ale i planetě Zemi) a jakým způsobem to můžeme ovlivnit my lidé – jako jednotlivci, státy i lidstvo.

ZŠ 1. máje, Hranice

METODICKÉ POZNÁMKY K PRÁCI S HAPTICKOU KNIHOU DOTEKY ZELENÉHO OSTROVA

Výroba haptické (dotekové) knihy

Popis aktivity:

Celý program můžeme uzavřít výrobou haptické knihy za použití hmatově zajímavých výtvarných materiálů. Konečný produkt, barevná doteková kniha bude dětem připomínat jednotlivé části programu nebo si tak vytvoříme krásnou dekoraci třídy nebo školy. (Obrazy z knihy na barevných kartách můžeme zvětšit a pracovat pak na větší ploše).

Jednu hotovou knihu jsme pro vás připravili jako pomůcku, jak může konečný produkt vypadat. Nebojte se ale využít vlastní fantazie a s připravenými materiály a navrženými postupy pracovat tvořivě, určitě vzniknou originální knížky se spoustou výjimečných nápadů.

V pomůckách naleznete obálku s připravenými výtvarnými materiály k vlastnímu vytvoření knihy, popis, jak při tvorbě knihy postupovat, a návrh výtvarných aktivit a jejich variant.

Jsou zde také karty k namnožení k výrobě pro každého žáka. Pokud chceme s dětmi na závěr programu s knihou pracovat ve skupinách, bude třeba si karty namnožit na barevné či bílé papíry tak, aby mohly pracovat současně všechny děti. K tomu můžete využít soubor Barevné karty, který je připravený k tisku na přiloženém CD.

Každá skupina pak vytvoří jednu knihu. Můžeme také tvořit pouze jednu knihu pro třídu, každá skupina tak zpracovává pouze jeden obraz, poté by bylo vhodné ho patřičně zvětšit. Při práci s menšími dětmi doporučujeme knihu tvořit postupně, u jednotlivých částí programu, nebo nejlépe až po jeho ukončení jako výtvarné vyjádření zážitků z aktivit.

Pomůcky: Symbolické předměty (plastelína, kamínek, pavouček, semínko, peříčko, list, paprika, otazník), nůžky, lepidla, řezadla, balíček výtvarných materiálů, přírodniny, karty k namnožení, provázek ke svázání.

Postup:

Na začátku zopakujeme znovu celý příběh ostrova, aby žáci měli možnost si uvědomit jednotlivé fáze programu a návratu života na ostrov. K evokaci, co se vlastně událo, můžeme použít reálné předměty či symboly nebo se vrátit i k prezentaci, která je připravena na přiloženém CD ve složce.

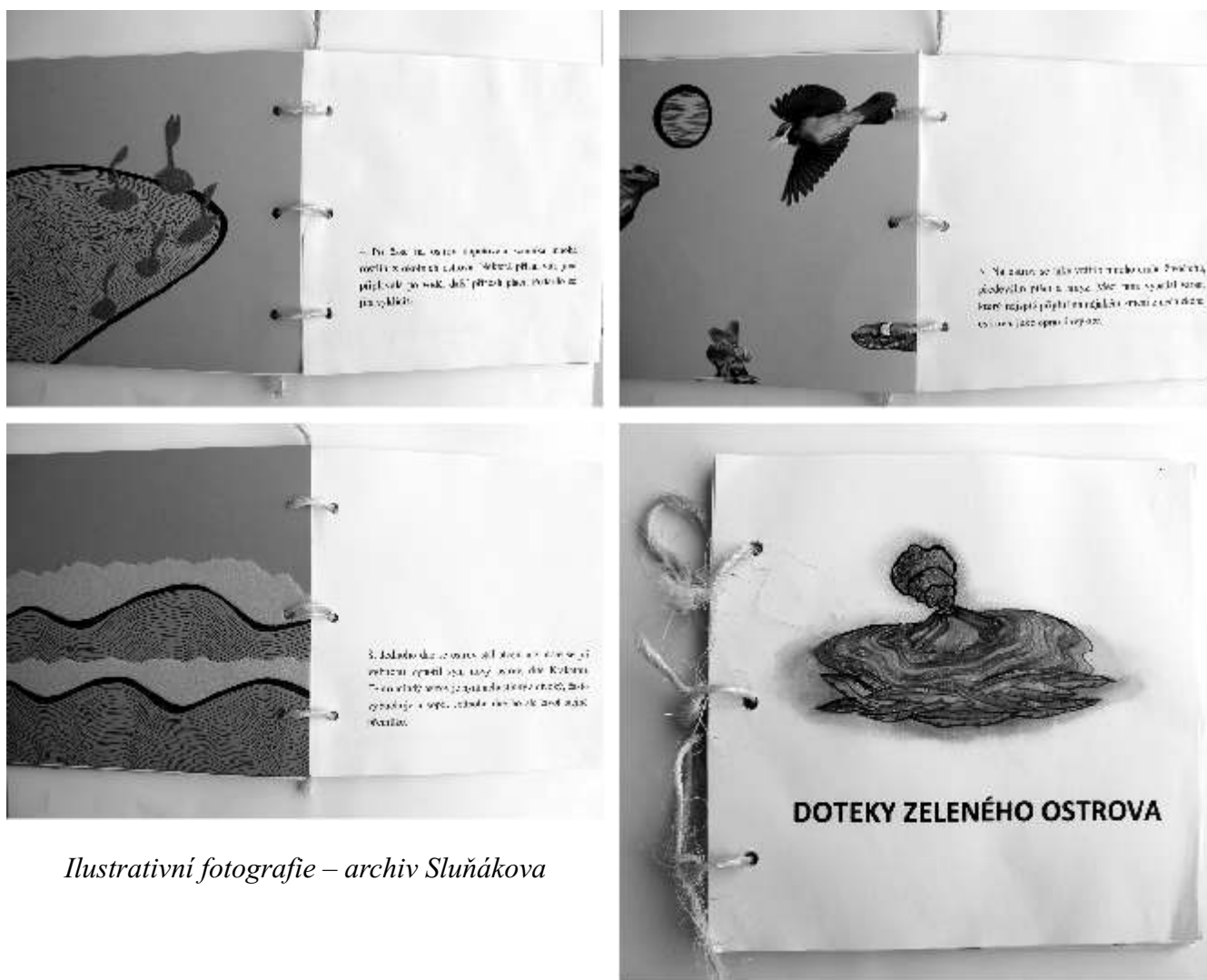
Každá skupina seřadí symboly jednotlivých částí ve správném pořadí (plastelína – láva, kamínek, pavouček, semínko, peříčko, list, paprika, otazník).

Potom si děti před sebou rozloží všechny barevné karty a přiřadí symboly k jednotlivým obrazům knihy. Následně můžeme pracovat s texty, žáci zkusí části textu seřadit správně za sebe a pak je přiřadit k jednotlivým částem příběhu znázorněným na barevných kartách. Následuje výtvarné zpracování jednotlivých karet, doplnění textů a jejich svázání do knihy.

Protože text pro tvorbu haptické knihy je připraven v krátké verzi, nabízí se zařadit v případě časových možností v hodinách českého jazyka aktivity, které povedou žáky k sepsání vlastní podoby příběhu Zeleného ostrova. Jako ideální postup doporučujeme, aby učitel přečetl nejdříve žákům celý příběh, který je v rozšířené verzi uveden na CD v původní metodice, a nechal pak žáky jednotlivé části převyprávět vlastními slovy. Mezi další přípravné aktivity patří i mluvní cvičení, kdy na lístečky napíšeme vybraná klíčová slova příběhu ostrova. Žák si vytáhne jeden lísteček a bez přípravy se snaží napsané slovo co nejpřesněji popsat nebo vymyslet krátký příběh, ve kterém zadané slovo hraje důležitou roli. Až po těchto motivačních aktivitách přistoupíme s žáky k vlastní tvorbě textu, která může probíhat i ve dvojicích.

Obsah obálky s připravenými výtvarnými materiály k vlastnímu vytvoření:

Smirkový papír, černá nit, dekorační papír, sametový papír, mechová pryž, hedvábný papír, peří, filc.

Ilustrativní fotografie – archiv Sluňákova

Doporučené pomůcky:

Pastelky, fixy, temperové barvy (akrylové barvy), lepidlo, tavicí pistole, nůžky (cik–cak nůžky), lepicí páska.

Rozpis využití výtvarných postupů při tvorbě motivů na barevné karty

Sopečný ostrov – vyřežeme do barevné karty otvory ve tvaru kamenů a podlepíme hedvábným papírem, z hedvábného papíru dolepíme do spodní části podobu ostrova. Ukázku naleznete v připravené knize Doteky Zeleného ostrova.

Varianta: tvary kamenů vyřežeme nebo vystříhneme z hrubého černého smirkového papíru nebo zajímavě strukturované látky a nalepíme.

Kameny a půda – vystříhneme ze smirkového papíru tvary kamenů a nalepíme.

Varianta: Lávu můžeme vytvořit z kousků červené stužky, kterou nalepíme nebo můžeme využít zředěnou sádro obarvenou červenou neonovou barvou. Před nanesením na kartu přidáme do obarvené sádry při jejím míchání lepidlo Herkules a trochu jemného písku a třpytek.

Pavouček – na barevnou kartu nanese lepidlo a přiložíme černou nit, na jejímž konci předem uděláme suk, který připomíná pavoučka.

Varianta: místo provázku můžeme použít i drátek a pavoučka vytvořit z čističe pro dýmky.

Semínka – z mechového papíru vystříhneme tvary semínek a nalepíme.

Varianta: můžeme nalepit skutečná semínka nebo vybrat větší semínka, natřít je barvou a otisknout na kartu.

Zvířata – z dekorativního papíru vystříhneme části zvířat a nalepíme na barevnou kartu (můžeme využít i časopisů a prospektů a vystříhat z nich obrázky zvířat).

Varianta: můžeme využít jednoduchých kartonových šablon tvarů zvířat, položit je pod kartu a technikou frotáže za pomoci voskového pastelu, jehož plochou přejíždíme po místě, pod kterým je šablona umístěna, zvýraznit tvar zvířete. Je dobré použít alespoň tři barvy pastelu (žlutý, červený, zelený), aby byl odhalovaný tvar dostatečně výrazný.

Rostliny – ze strukturovaného papíru vystříhneme tvary listů rostlin a nalepíme na barevnou kartu.

Varianta: na kartu můžeme za pomoci disperzního lepidla Herkules přilepit skutečné vylisované rostliny nebo jejich části, které si žáci během pobytu v přírodě nasbírali a vylisovali.

Lidé – pomocí tmavé temperové nebo akrylové barvy a tiskátka z mechové pryže natiskneme na barevnou kartu lidské stopy.

Varianta: podobu lidské stopy vytvoříme i otiskem prstu natřeného prstovou barvou. Jako stopy lidí můžeme na kartu nalepit i drobné reliéfní předměty, které současného moderního člověka charakterizují – prášky, kopie bankovky, obrázek auta, mobilu, počítače, atd.

Budoucnost ostrova – z papíru včelí plást vystříhneme tvar ostrova a nalepíme na barevnou kartu.

Varianta: pro zpracování této poslední karty Budoucnosti ostrova je vhodné použít co nejvíce různorodých materiálů a postupů (lepení, šití, provlékání, otiskování, atd.) a naznačit tak pestrost a originalitu života na planetě Zemi.

Foto archiv Sluňákova

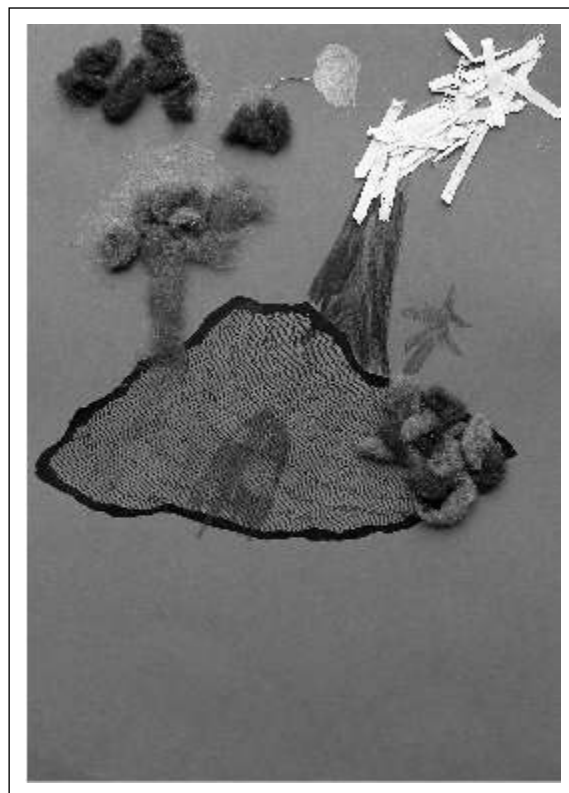

Foto archiv Sluňákova

TERÉNNÍ SKLÁDAČKA A JEJÍ VYUŽITÍ PŘI REALIZACI DNE NA ZELENÉM OSTROVĚ

Popis aktivity:

Skládačka velikosti A2 je z jedné strany rozdělena na 8 polí velikosti A5. Tato pole obsahují nabídku pro doplnění či rozšíření jednotlivých částí programu Den na Zeleném ostrově.

Orientovat se můžete podle symbolů jednotlivých částí – kapitol, které jsou shodné s původní metodikou na CD.

Z druhé strany skládačky najdete mapu ostrova, mapu v obrysech a náznacích. Je určena k dotvoření. Do této výtvarné činnosti se promítne jistě prostředí, ve kterém se budete při realizaci programu pohybovat, ale také vaše vlastní i dětské nápady vašich žáků.

Nemusí jít zdaleka jen o zaznamenání konkrétních prvků krajiny kulturní a přírodní. Mapu můžete využít také záznamu prožitku některé z aktivit či vyjádření pocitů a vztahů – ke konkrétnímu místu, k přírodě či lidem.

ZŠ Dřevohostice

INOVOVANÉ GRAFICKÉ LISTY A JEJICH VYUŽITÍ

Popis aktivity:

Ve složce najdete deset grafických listů s obrázky zachycujícími příběh ostrova. Pod obrázky jsou krátké texty s vynechanými a vyznačenými slovy. Tyto grafické listy nabízejí nejrůznější způsoby využití a jsou určeny k rozšířené realizaci programu, především přímo ve třídě.

Jak s grafickými listy pracovat?

Osvědčilo se výtvarné dotvoření obrázků s využitím nejrůznějších výtvarných technik od vykreslení pastelkami po například papírovou mozaiku.

Takto výtvarně zpracované listy lze využít nejen jako dekoraci třídy, ale také k postupné dokumentaci průběhu programu. Další možnosti práce s obrázky, například jejich řazení za sebe tak, jak se vyvíjel ostrov, je vhodným podkladem pro závěrečné shrnutí a reflexi celého programu.

Samostatný celek (do českého nebo i cizího jazyka) je možné postavit na práci s texty pod obrázky.

V textech jsou vynechaná slova, která žáci doplňují podle kontextu a své znalosti příběhu ostrova. S doplněnými slovy lze samozřejmě pracovat dál a zařadit je do jazykových cvičení podle aktuálního probíraného učiva (vytleskávání slabik, určování druhů slov, časování, skloňování, vyhledávání předpon, zdůvodňování psaní i-y, ... atd.).

V textech se žáci setkají se slovy, která jsou napsaná odlišným druhem písma. Jsou to slova, která mohou být pro žáky neznámá a zaslouží si vysvětlení.

Také s nimi můžete pracovat podle své fantazie a vzdělávacích potřeb vašich žáků. Připravili jsme jednoduchý Pracovní list 10 s oboustrannými kartičkami, které mají z jedné strany slovo a na druhé straně je vysvětlení nebo řešení úkolu. Na pracovním listu 11 jsou také náměty na úkoly a otázky k jednotlivým slovům.

S kartičkami lze pracovat několika způsoby:

- Aktivita zaměřená na vysvětlení slov: rozdáme kartičky se slovy do dvojic či trojic žáků a zadáme žákům, aby zkusili slovo vysvětlit. Žáci ve dvojici prodiskutují a připraví si odpověď, případně ji zkontrolují s učitelem. Potom každá dvojice „zadá“ své slovo ostatním žákům a v případě potřeby koriguje jejich odpovědi.
- Další možností je hravější aktivita s kartičkami – dvojice položí kartičku se slovem na obrázek z grafických listů, kam obsahově patří (nemusí to být jen na kartě, kde je to napsané v textu) a své rozhodnutí zdůvodní.

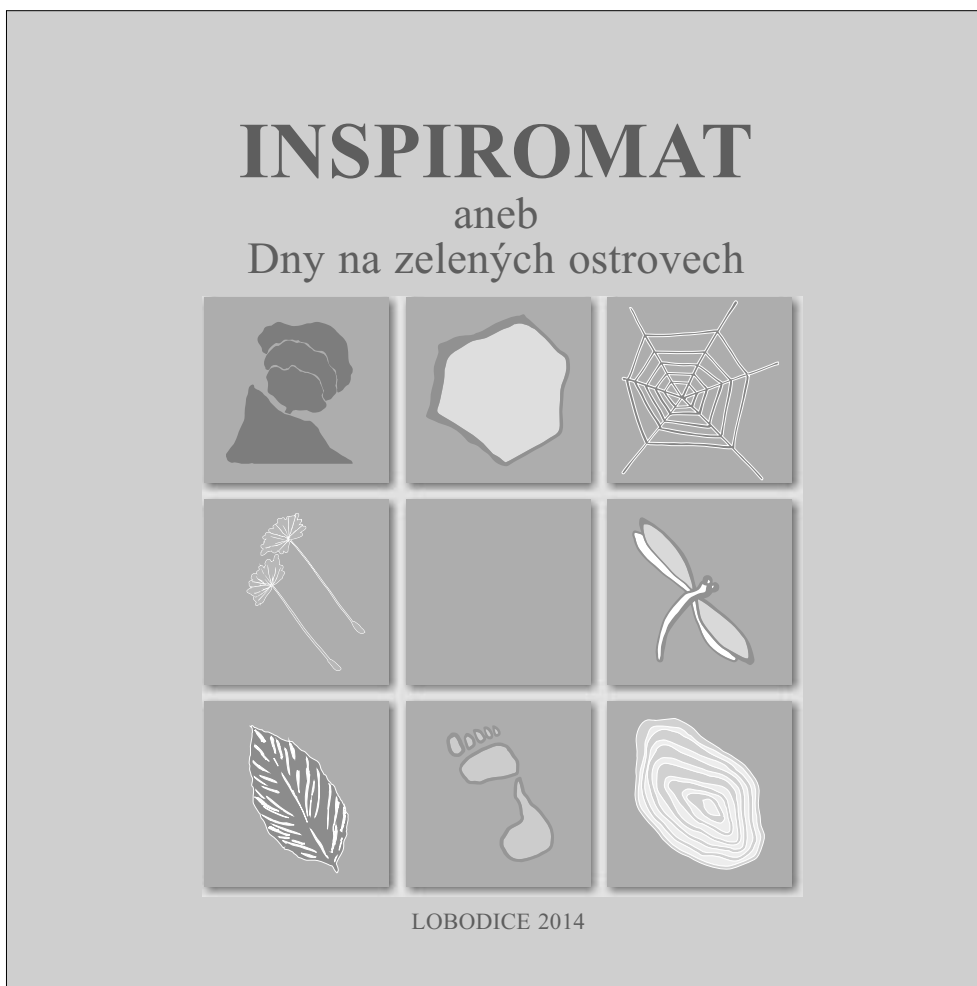

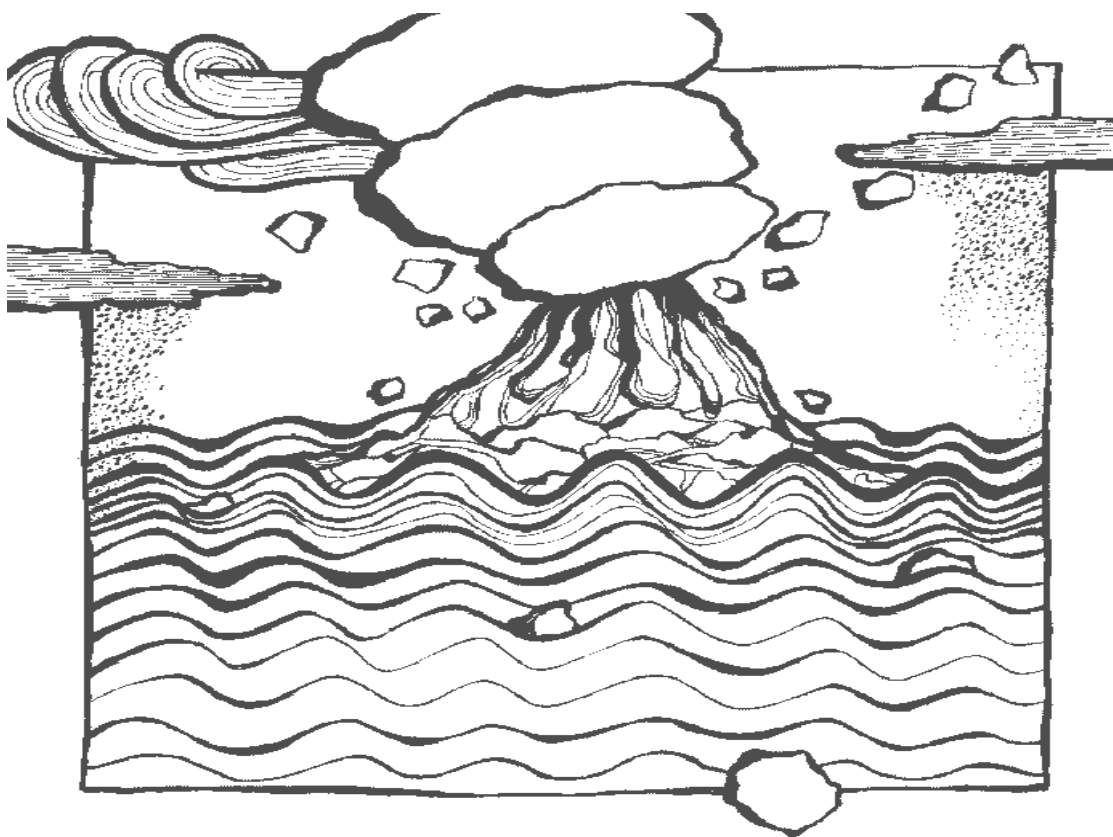
POZNÁMKY K REALIZACI A JAK PŘI NÍ VYUŽÍT INSPIRAČNÍ BROŽURU INSPIROMAT

Každá jednotlivá část programu Den na Zeleném ostrově je tematicky hodně široká a poskytuje tedy velký prostor pro doplnění či obměnu dalšími aktivitami – mnohé náměty zpracované i s pracovními listy najdete na CD s původní metodikou Zelený ostrov.

Doporučujeme dát co největší prostor žákům samotným, aby svými nápady aktivity doplnili a samostatně rozvinuli.

Vzniknou tak nové, originální náměty a výstupy, jak můžeme vidět v inspirační brožure Inspiromat. Inspiromat je brožura, kterou dobře využijete při realizaci jednotlivých témat. Je určena k doplnění vašich aktivit o další nápady ze škol, které se zapojily do testování programu Den na Zeleném ostrově. Inspiromat pomáhá také k přesnější představě o tom, jak mají vypadat aktivity, které jsou často jen stručně popsány v metodice.

Program: OP Vzdělání pro konkurenceschopnost
Název projektu: Neprošlapanou cestičkou
Registrační číslo: CZ.1.07/1.2.27/01.0011
Realizátor projektu: Základní a mateřská škola Lobodice, příspěvková organizace,
751 01 Lobodice 39

Autorky:

Mgr. Helena Nováčková, Sluňákov – centrum ekologických aktivit města Olomouce, o.p.s.
Mgr. Zdenka Štefanidesová, Sluňákov – centrum ekologických aktivit města Olomouce, o.p.s.

Zpracování a tvorba inovací:

Mgr. Pavlína Vrbová, Sluňákov – centrum ekologických aktivit města Olomouce, o.p.s.
Ing. Bohdana Kvíčalová, Sluňákov – centrum ekologických aktivit města Olomouce, o.p.s.

Ilustrace: Mgr. Zdena Štefanidesová

Fotografie: Pedagogové zapojených škol, lektori Sluňákova

Inspirovat: Mgr. Zdenka Štefanidesová, Mgr. Soňa Hrachová

Zvukové záznamy: Archiv Sluňákova

Spolupráce:

Sluňákov – centrum ekologických aktivit města Olomouce, o.p.s., Skrbeňská 669/70, 783 35 Horka nad Moravou

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Pro projekt **Neprošlapanou cestičkou**, reg. č. CZ.1.07/1.2.27/01.0011